

Kontroll og konstitusjonskomiteen på
Stortinget

Vår ref.
23/2736 - 3

Deres ref

Dato
13.03.2024

LDO sine innspill til Sannhets- og forsoningskommisjonen sin rapport

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) viser til e-post fra Stortinget av 12. desember 2023 med invitasjon om å komme med innspill til Dokument 19 (2022-2023).

Om LDO

Likestillings- og diskrimineringsombudet har som mandat å arbeide for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, graviditet, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og alder. Videre har LDO et tilsynsansvar med at norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med de forpliktelsene Norge har etter FNs rasediskrimineringskonvensjon (CERD), FNs kvinnediskrimineringskonvensjon (CEDAW) og FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). LDO skal også bidra til bevisstgjøring og være en pådriver for endring i holdninger og atferd.

Introduksjon

Sannhets- og forsoningskommisjonen sin rapport avdekker at fornorskingsprosessen har hatt alvorlige konsekvenser for samer, kvener/norskfinner og skogfinner som grupper. Konsekvensene av fornorskingspolitikken er tydelig i den manglende utbredelsen av samisk, kvensk og skogfinsk språk, kultur og identitet, men også i form av at samer, kvener/norskfinner og skogfinner kan oppleve hets og diskriminering på bakgrunn av etnisitet.

Rapporten synliggjør Norges ansvar for å føre en aktiv politikk for å snu samfunnstendensene som fornorskningspolitikken førte med seg. Et grundig arbeid fra kommisjonen sin side legger et godt kunnskapsgrunnlag for en forsoningsprosess, men en forsoning vil ifølge både kommisjonen og sivilsamfunnsorganisasjonene som organiserer samer og nasjonale minoriteter kreve store nasjonale satsninger. Et omfattende, målrettet og aktivt arbeid er nødvendig for å snu effektene av fornorskningspolitikken, blant annet gjennom en generalisering av samiske hensyn i alle politikkområder og mer spesialisert arbeid innenfor enkelte sektorer. Utdanningssektoren trenger både en generalisering av samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske perspektiver innen alle fagfelt og en spesialisert satsning på kunnskap om samisk og kvensk språk og kultur for å kunne snu effektene av fornorskningssprosessen. Likeverdige offentlige tjenester for samer, kvener/norskfinner og skogfinner vil kreve en betydelig satsning på språk- og kulturkompetanse.

Likeverdige tjenester

Kommisjonens rapport viser at problematiske møter med offentlig forvaltning er en kjent erfaring i den samiske befolkningen, blant annet ved at samiske rettigheter ikke blir realisert eller at samiske områder eller personer blir nedprioritert. Rapporten viser også til forskning som viser at det generelle kunnskapsnivået om samer er lavt blant nordmenn¹.

Etter likestillings- og diskrimineringsloven § 24 har hele offentlig sektor en plikt til å jobbe aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering i all sin virksomhet. Aktivitetsplikten gjelder for alle diskrimineringsgrunnlagene i likestillings- og diskrimineringsloven § 6, og inkluderer dermed aktive tiltak for likestilling for den samiske befolkningen.

Likeverdige tjenester krever at samer blir møtt med samisk språk- og kulturkompetanse i møte med offentlige tjenester. Ansatte i offentlig sektor må ha kunnskap og kompetanse til å kunne gi den samiske befolkningen et likeverdig tjenestetilbud som befolkningen forøvrig. Samisk kulturkompetanse i offentlige tjenester blir av både sivilsamfunnet og kommisjonen løftet frem som en nøkkelforutsetning for likeverdige tjenester. Kommisjonen sier at forsoning er «avhengig av holdnings- og kunnskapsmessig forankring hos ansatte i stat, kommuner, fylkeskommuner og andre virksomheter»².

---

¹ Holdninger til samer og nasjonale minoriteter i Norge. NIM-R-2022-006

² s 658

LDOs anbefalinger:

- LDO støtter kommisjonens anbefaling om å styrke opplæringen av offentlig ansatte om samer, kvener/norskfinner og skogfinner og deres rettigheter.³
- Øke tilgangen til kvalifiserte tolker på sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk for samiske innbyggere i møte med offentlige tjenestetilbud.
- Sørge for lik rettssikkerhet for samiske innbyggere, gjennom at dommere og polititjenestemenn har opplæring i og kompetanse på samisk kultur og samiske samfunn, ha tilgjengelige kvalifiserte tolker og videreføre innsats for å rekruttere samer til rettsinstitusjoner.

Utdanning

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport inneholder en rekke historiske og nåværende eksempler på hvordan manglende samisk og kvensk språk- og kulturkompetanse resulterer i et dårligere utdanningstilbud for samiske og kvenske elever. Behandlingen av samiske elever fra Spansdalen⁴ er et tydelig eksempel på hvordan manglende språk- og kulturkompetanse førte til at samiske elever møtte et stigmatiserende utdanningstilbud der mange av de samiske elevene ikke fikk samme muligheten til læring som de norske elevene. Utdanningstilbudet kan også gjøre vedvarende skade for samiske og kvenske/norskfinske elever ved å videreføre fornorskende eller stigmatiserende holdninger til samer og kvener/norskfinner, deres språk og deres kultur.

Å heve kunnskapsnivået i den generelle befolkningen om den historiske og nåværende uretten som fornorskingsprosessen har medført, blir pekt på som en forutsetning for forsoning i rapporten. Her løfter kommisjonen frem forslag om gjennomgående styrking av undervisning på temaet i hele utdanningsløpet og et nasjonalt kompetansesenter for sannhet og forsoning.

LDO støtter forslaget om en ny, planlagt og gjennomgående språkopplæring fra barnehage til voksenopplæring i kvensk og samiske språk, og understreker samtidig viktigheten av politisk prioritering for at dette skal kunne gjennomføres på en god måte. Kommisjonens rapport konkluderer med at dagens utdanningssystem ikke er tilstrekkelig for å skape nye språkbrukere, eller tilrettelegge for nye eller nok bruksarenaer for språkene slik situasjonen er i dag⁵. Sorg over språktap blant samer, kvener/norskfinner og skogfinner er et gjennomgående tema i Sannhets- og forsoningskommisjonens sin rapport. Tap av språk fører også til at de samiske og

---

³ s 657

⁴ s 453 - 457

⁵ S 421

kvenske systemene for overføring av kunnskap kan bli svekket⁶. Videre har mange opplevd frustrasjoner over tilgjengelighet til eller kvalitet på språkundervisning, og svært mange har opplevd språkundervisning i kvensk, finsk og samisk som nedprioritert⁷. Skolen har her en viktig rolle i å snu språktrenden og øke antall språkbrukere i kvensk og samiske språk. Manglende implementering av gjeldende regelverk er en utfordring: mange samiske og kvenske elever får ikke realisert rett til språkopplæring på samisk eller rett til undervisning på samisk. LDO støtter kommisjonens forslag om å styrke rekrutteringa av samisk- og kvenskspråklege pedagoger i høyere utdanning. Dette vil bidra til at flere får mulighet til undervisning på morsmål, og at flere med rett på undervisning på samisk innenfor det samiske språkforvaltningsområdet vil få realisert dette. En generell tilrettelegging for at flere skal kunne lære seg kvensk eller samiske språk uavhengig av egen etnisk tilhørighet vil også styrke muligheten for rekruttering av gode språkpedagoger og øke språkkompetansen i andre sektorer.

Det må satses på kompetanse i kvensk og samiske språk og kultur både som fordypningskunnskap og som kunnskap som generaliseres inn i alle studier. Utdanningsløpet må gi grunnlag for at samiske og kvenske innbyggere møter et likeverdig tjenestetilbud, derfor må samisk kulturkunnskap generaliseres inn i andre utdanningsløp. Den nye læreplanen for grunnskole og videregående opplæring, LK20, gir et styrka grunnlag for kunnskap om Sápmi og fornorskning i en rekke fag, men dette må også følges opp i høyere utdanning. Grunnskolen og den videregående skolen trenger lærere som kan fylle kompetansemålene om Sápmi med faglig godt innhold, sosialarbeidere trenger kunnskap om hvorfor samiske og kvenske innbyggere kan ha problemer med å stole på det offentlige og helsearbeidere trenger samisk kulturkunnskap for å møte helseutfordringer i den samiske og kvenske befolkningen.

Skolen må også bygge kompetanse til å ivareta samiske, skogfinske og kvenske elever. Kommisjonens rapport viser mange eksempler på hvordan lærernes holdninger og mangel på kompetanse kan gi grobunn for eller hindre god håndtering og forebygging av mobbing av samiske og kvenske elever⁸, for eksempel ved Lavangen sentralskole⁹ og i utvalgte personlige historier¹⁰. I en skole med et likeverdig utdanningstilbud må lærere ha verktøy for å forebygge identitetsbasert

---

⁶ S 405

⁷ s 622

⁸ s 621

⁹ S 453

¹⁰ F.eks s 340, s 341,

mobbing av samiske, kvenske og skogfinske elever, kunnskap om hvordan minoritetsstress kan negativt påvirke etniske minoriteter og verktøy for å ivareta samiske, kvenske og skogfinske elevers psykososiale læringsmiljø.

LDOs anbefalinger:

- En ny, planlagt og gjennomgående språkopplæring fra barnehage til voksenopplæring i kvensk og samiske språk
- Lærerutdanningene må få rammer og ressurser til å utdanne lærere med god kunnskap om samisk, kvensk og skogfinsk kultur og samfunn, og som har verktøy til å ivareta samiske, kvenske og skogfinske elever i skolesituasjonen
- Kunnskap om samisk, kvensk og skogfinsk kultur og samfunn generaliseres i alle utdanningsløp der man arbeider med mennesker
- Det er behov for utvikling av gode ressurser for lærere både i å undervise om urfolk og nasjonale minoriteter og i å ivareta det psykososiale læringsmiljøet for samiske, kvenske og skogfinske elever
- Det er behov for gode kurs- og videreutdanningsmuligheter for lærere i skolen.
- Eksisterende tiltak opp mot skolen, som for eksempel Reaidu, Dembra og Samiske Veivisere, bør styrkes

Helse og sosial

Samer, kvener/norskfinner og skogfinner har som grupper kulturelle arr etter den norske fornuksningspolitikken. Eksempler på dette kan være tap av språk, kultur og identitet, historiske eller nåværende erfaringer med diskriminering, stigmatisering eller trakassering eller mindre tillit til det offentlige. En mangel på samisk- eller kvensk språk - og kulturkompetanse i det offentlige skaper en ytterligere barriere for å kunne gi et likeverdig tjenestetilbud.

Et eksempel på likeverdige tjenester er å kunne få tilbud om helsehjelp eller andre tjenester fra det offentlige på kvensk eller samiske språk. Kommisjonen sin rapport avdekker historier der samisktalende med rett på tolk i møte med det offentlige, for eksempel i møte med helsevesenet, ikke får oppfylt disse rettighetene¹¹.

Språkkompetanse og tolkemuligheter er viktig for å kunne skape tillit og få kultursensitiv hjelp i den samiske og kvenske befolkningen. Mange kvener/norskfinner og samer som har norsk som andrespråk mister også det norske språket ved demens, og det vil da være nødvendig å ha samisk- eller kvensktalende ansatte for å kunne gi likeverdig helsehjelp. Personer bosatt innenfor det samiske forvaltningsområdet har rett til å bruke sør- lule- eller nordsamisk i møte med det offentlige¹². For at denne rettigheten skal bli realisert må offentlig sektor ha

---

¹¹ s 621

¹² S 407

ansattressurser som behersker det aktuelle samiske språket. Sørsamisk helsenettverk / Saemien healsoedåehkie spiller inn et behov for økt samisk kulturkompetanse i alle offentlige helse- og sosialtjenester¹³, noe kommisjonens rapport bekrefter. Kommisjonen peker på at det ikke finnes en akutt, psykososial støtte for voksne, som innehar nødvendig språk- og kulturkompetanse¹⁴.

LDOs anbefalinger:

- En synlig satsning med konkrete tiltak for å sikre samer og nasjonale minoriteter et likeverdig tjenestetilbud innenfor helse- og sosialsektoren med nødvendig språk- og kulturkompetanse.
- Flere ressurser for å øke kunnskapen om og derigjennom implementeringen av likestillingsplikten i offentlig sektor.
- Øke bruken av kvalifisert tolk og tilgangen til nok kvalifiserte samiskspråklige tolker.

Barnevernet

Kommisjonens rapport avdekket at barnevernet i for liten grad har tatt hensyn til samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske barn sin etniske tilhørighet når barn har blitt plassert i fosterhjem. Barnevernet har derfor hatt, og har, en fornorskende effekt ved at samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske barn risikerer å miste språk, kultur og identitet under opphold i norske fosterfamilier.

LDO mener at barnevernet må ha et aktivt arbeid for å hindre at opphold i fosterhjem har en fornorskende effekt på samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske barn. Samisk, kvensk og skogfinsk kulturkompetanse vil da være nødvendig både hos barnevernet og hos fosterfamiliene, og det må tilrettelegges for aktive bruksarenaer for samisk og kvensk språk i tilfeller der fosterfamiliene ikke selv snakker fosterbarna sine hjemmespråk. LDO støtter intensjonen i Sámi Nissonforum / Samisk kvinneforum sitt ønske om at samiske barn i fosterheim må plasseres i samiske miljø for å kunne ivareta barnet sitt samiske språk og sin samiske kultur¹⁵ så lenge dette er praktisk gjennomførbart.

LDOs anbefalinger:

---

¹³ s 650

¹⁴ s 657

¹⁵ s. 651

- Opplæring om samisk, kvensk og skogfinsk kultur må gi fremtidige ansatte i barnevernet kompetanse til å gi et likeverdig tjenestetilbud til samiske, kvenske og skogfinske barn og ungdom.
- Fosterfamilier må få kurstilbud og oppfølging for å godt kunne ivareta samiske, kvenske og skogfinske barn. Dette er særlig viktig dersom fosterfamilien har en annen etnisk bakgrunn enn barnet.
- Tiltak for å løfte kompetanse på samisk kultur og samfunn i barnevernet, som for eksempel Nasjonalt samisk kompetansesenter (NASAK), må styrkes

Hets og hat

Kommisjonen nevner at det ikke har vært mulig å få en full oversikt over hets/hatprat og netthets mot skogfinner, kvener/norskfinner og samer, men at det kommisjonen har avdekket er nok til å kalle det et betydelig problem som mange mennesker lider under.¹⁶ Det følger av dette er det er behov for mer kunnskap om det disse gruppene er utsatt for når det gjelder hets og hat, men også hva de som opplever dette gjør når det skjer. Om de melder fra og hvor og hvilke behov de har for bistand.

LDO har et samarbeid med Sametinget om å bestille forskning om opplevd rasisme blant unge med tilknytning til reindrift. Rapporten kommer ut senere i år og vil bidra til økt kunnskap når det gjelder det denne gruppen erfarer og hvordan de håndterer det.

LDO får få henvendelser fra samer som opplever rasisme og diskriminering. I november 2023 søkte vi derfor Kultur- og likestillingsdepartementet om midler til å utvide vår juridiske veiledningsfunksjon med tre stillinger som innehar samisk kulturkompetanse og skal plasseres geografisk i områder utenfor Oslo. Dette gjorde vi i samråd med Sametinget, som i sin handlingsplan mot samehets¹⁷ har en egen samisk ombudsfunksjon som et av tiltakene. Den utvidete veiledningsfunksjonen skal være åpen for alle, slik at vi også vil kunne nå ut til kvener/norskfinner og skogfinner. Disse tre stillingene skal også tillegges som oppgave å holde kurs og foredrag for arbeidsgivere, tjenesteytere, skoleelever og andre om samisk historie og kultur m.m. med mål om å fremme likestilling og hindre diskriminering av samer. Begge funksjonene er i tråd med vårt mandat. Behovet for kunnskapsspredning om det samiske er godt begrunnet i kommisjonens rapport, og vi har særlig bitt oss merke i kommisjonens påpekning av at kunnskapsløshet og hat, hets og

---

¹⁶ s. 619

¹⁷ https://sametinget.no/_f/p1/iad6ed3b0-a065-4395-b5a6-7ae1e68b0dd4/handlingsplan-mot-samehets_norsk.pdf

diskriminering henger sammen og er et alvorlig samfunnsproblem som kan føre til at samer, kvener/norskfinner og skogfinner ikke får ivaretatt sine rettigheter.¹⁸ LDO håper å kunne bøte på noe av kunnskapsmangelen, men det er behov for en omfattende og langsiktig kunnskapsheving i hele samfunnet, og LDO mener at kommisjonens forslag om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskning og urett er et viktig tiltak. Vi vil anbefale at et slikt senter også omfatter de andre nasjonale minoritetene romer, romani/tatere og jøder.

Regjeringen jobber for tiden med en egen handlingsplan mot hets og diskriminering av samer. LDO har vært en av pådriverne for dette. Samtidig er det viktig at myndighetene jobber for å øke kunnskapen om og setter inn tiltak for å håndtere og forebygge hets, hat og diskriminering av også kvener/norskfinner og skogfinner. Disse gruppene har meldt til oss at usynliggjøring kan være vel så stort et problem som hets og hat. Det er viktig å ha dette perspektivet med. Når det gjelder samehets, har det en særegen side ved at det ofte øker i forbindelse med areal- og næringskonflikter. LDO anbefaler at myndighetene ser nærmere på hvordan de jobber med areal- og nærings spørsmål som berører samer slik at man så langt som mulig forhindrer økt hets og hat.

LDO er opptatt av at også lovlige ytringer kan være hetsende og hatefulle selv om de ikke rammes av lovverket mot hatefulle ytringer. Slike ytringer har like fullt konsekvenser, slik kommisjonen også påpeker i rapporten.¹⁹ Derfor trengs det tiltak for å håndtere og forebygge også denne typen ytringer som ikke er ulovlige, men likevel skadelige.

Skolen er en arena som er viktig både for kunnskapsformidling og for å skape gode fellesskap, men skolen har også spilt en svært uheldig rolle i norsk fornorskningshistorie. Det er også en grunn til at nettopp denne fellesarenaen som alle barn må delta på er god på å håndtere og forebygge hets og hat. Vi er kjent med at elever som melder fra til voksne på skolen om rasisme ikke kan ta for gitt at det blir tatt på alvor og at de får den hjelpen de trenger. Det kan se ut til at skolene håndterer dette veldig ulikt og at det også varierer hvordan skolene forebygger rasisme og diskriminering både i sitt eget arbeid og blant elevene. LDO anbefaler at skolemyndighetene påser at alle skoler har kompetanse på og tiltak for å håndtere

---

¹⁸ s. 625

¹⁹ s. 620

og forebygge rasisme og diskriminering, og at elever har trygge måter å varsle på der de blir tatt på alvor.

LDOs anbefalinger:

- Økt kunnskap om hets og hat mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner og om hvorvidt de melder fra eller søker bistand og hvilke behov de har når det gjelder dette.
- Omfattende kunnskapsspredning for å motvirke rasisme og diskriminering mot disse gruppene
- Opprettelse av et nasjonalt kompetansesenter om fornorskning og urett i tråd med kommisjonens forslag, og at det omfatter samer og alle nasjonale minoriteter i Norge
- Tiltak for å håndtere og forebygge også lovlige ytringer som er hetsende og hatefulle
- Kompetanse og tiltak på alle skoler for å håndtere og forebygge rasisme og diskriminering
- Utvide LDOs veiledningstjeneste med egne stillinger som innehar samisk kulturkompetanse og er geografisk plassert utenfor Oslo

Vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunnsproblem som også rammer personer i den samiske befolkningen, der årsakene også må sees i lys av fornorskningshistorien og situasjonen til samer i dag. Kommisjonen påpeker behovet for tiltak «for å sikre at samiske kvinner og barn blir fullt ut beskyttet og sikret mot psykisk, fysisk og seksuell vold.»²⁰

Ombudet har i flere år vært en pådriver for økt innsats fra myndighetenes side når det gjelder å forebygge vold i nære relasjoner i samiske samfunn og gi tilpasset hjelp til samer utsatt for dette. FNs rasediskrimineringskomité (CERD) uttrykte i 2019 bekymring for at en høy andel samiske kvinner rapporterte om opplevd vold og anbefalte norske myndigheter å iverksette tiltak for å bekjempe vold mot samiske kvinner og sikre bedre registrering og straffeforfølgelse av seksuelle overgrep.²¹

Regjeringens *Handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024*²² har en egen del om samiske samfunn. *Opptappingsplan mot vold og*

---

²⁰ s. 658

²¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/099c01568a0e4ecaa8ac606847fd7542/cerd-concluding-observations-engelsk-versjon-2-januar-2019.pdf> pkt. 21.(a) og 22.(a)

²² <https://www.regjeringen.no/contentassets/9c4fb648c66c4c1eb2e58f645eb870b8/209755-jd-frihetfravold-web.pdf>

*overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028) Trygghet for alle*²³ har også en egen del om samiske samfunn. Slik vi forstår det er ikke-gjennomførte tiltak i nevnte handlingsplan tatt inn i opptrappingsplanen, i tillegg til at opptrappingsplanen inneholder andre tiltak som ikke sto i handlingsplanen. Ombudet har tatt til orde for og støtter at begge disse planene omfatter særskilt innsats tilpasset den samiske befolkningen.

Rapporten *Sannhet og forsoning* har et eget kapittel om Tysfjord der vold og seksuelle overgrep er omtalt. Prosjektet Jasska/Trygg fra 2017 til 2019 ble finansiert av daværende Kommunal- og moderniseringsdepartementet for å håndtere ettervirkningene av overgrepssakene i Tysfjord og sørge for forebyggende arbeid for å hindre nye tilfeller av vold og overgrep. I ovennevnte opptrappingsplan er ansvaret lagt til Sametinget for å vurdere om prosjektet skal følges opp videre. Ombudet er kjent med at Sametinget i konsultasjon med Justisdepartementet²⁴ om opptrappingsplanen i 2023 påpekte at ansvaret for forebygging av vold og overgrep må ligge hos stat og kommune. Sametinget ba om at regjeringen i opptrappingsplanen tok initiativ til dialog om oppfølging av prosjektet Jasska/Trygg. Ombudet mener at det er viktig å undersøke hvilke behov som fortsatt eksisterer i området som tidligere utgjorde Tysfjord kommune når det gjelder både ettervirkningene av tidligere vold og overgrep og for å forebygge nye tilfeller. Videre vil vi understreke viktigheten av å involvere samer i tidligere Tysfjord kommune i dette arbeidet, og også relevante organisasjoner og instanser som kjenner til tematikken. Vi støtter Sametinget i at ansvaret for dette arbeidet bør legges på regjeringen, statsforvalteren og kommunene Hamarøy og Narvik, som nå omfatter tidligere Tysfjord kommune. Det er sannsynlig at nye tiltak og muligens også videreføring av eksisterende tiltak, vil trenge statlig finansiering.

Vold i nære relasjoner oppstår ikke i et vakuum og bør sees i lys av samfunnsutviklingen til enhver tid. For å identifisere ulike årsaker til vold og overgrep i den samiske befolkningen er det viktig å se dette i sammenheng med fornorskningen og dens konsekvenser både hos samer selv over generasjoner, og i konsekvensene det har hatt for hjelpeapparatet og samfunnet ellers. Rapporten *Sannhet og forsoning* viser til at SAMINOR har påpekt at det kan være nyttig å se temaet i en større historisk og kulturell sammenheng.²⁵ Ombudet anbefaler at dette

---

²³

<https://www.regjeringen.no/contentassets/9f13c290967946d9b9ccf721bcfa58b8/no/pdfs/prp202320240036000dddpdfs.pdf>

²⁴ Protokollen har saksnummer 21/6846-HMK og er datert 01.11.23

²⁵ *Sannhet og forsoning* s. 364

gjøres i større grad i myndighetenes videre arbeid med vold i nære relasjoner i samiske samfunnet. Det er viktig å også ha et tilbud til voldsutøvere slik at de får hjelp til å endre sin voldelige adferd.

Etter det vi kan se tar ikke rapporten opp vold i nære relasjoner i den skogfinske eller kvenske/norskfinske befolkningen, og ombudet har heller ikke kunnskap om situasjonen når det gjelder årsaker, forekomst og tiltaksbehov. Vi anbefaler at myndighetene inkluderer også disse gruppene i det forebyggende arbeidet og at det sikres et hjelpetilbud som er tilpasset behovene til voldsutsatte i disse gruppene som utvikles i dialog med gruppene selv.

LDOs anbefalinger:

- Undersøke hvilke behov som fortsatt eksisterer i området som tidligere utgjorde Tysfjord kommune når det gjelder både ettervirkningene av tidligere vold og overgrep og for å forebygge nye tilfeller og sørge for finansiering av tiltak videre
- Tilbud til voldsutøvere med mål om å endre voldelige adferd
- Kartlegge situasjonen i den kvenske/norskfinske og skogfinske befolkningen når det gjelder behov for hjelp til utsatte for vold i nære relasjoner, og utvikle tilpassede hjelpetilbud i samråd med gruppene selv

Involvering

Sannhets og forsoningskommisjonen foreslår å utrede et permanent rådgivende organ for regjeringen i saker som angår nasjonale minoriteter²⁶. Å sikre en representativ medbestemmelsesrett for nasjonale minoriteter vil kunne skape involvering fra minoritetsgruppene, og bidra til at de berørte gruppene deltar i prosessene som skal skape løsninger og endring.

Et rådgivende organ vil være viktig å utrede strukturen av ordentlig slik at det ikke bidrar til å komplisere forholdet mellom de nasjonale minoritetsgruppene.

LDOs anbefalinger:

- Å utrede et permanent rådgivende organ for regjeringen i saker som angår nasjonale minoriteter

---

²⁶ s. 656

Avslutning

Sannhets- og forsoningskommisjonen sin rapport viser alvorlige konsekvenser som fornorskningsprosessen har hatt og har for samer, kvener/norskfinner og skogfinner som grupper. For at forsoningsarbeidet fremover skal lykkes, forutsettes store satsninger, konkrete tiltak og gjenoppbygd tillit mellom de aktuelle minoritetsgruppene og majoritetsbefolkningen. Satsninger på språk- og kulturkompetanse er nødvendig for at samer og nasjonale minoriteter skal ha et likeverdig tjenestetilbud i møte med det offentlige. Rasisme, diskriminering og hat mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner må bekjempes gjennom forebyggende arbeid og effektive håndteringstiltak. Vold i nære relasjoner innad i gruppene vil kreve kunnskap og tiltak for å bekjempes. Involvering av samer, kvener/norskfinner og skogfinner i forsoningsprosessen vil være en forutsetning for å skape gode løsninger som kan bidra til å motvirke eller snu effektene av fornorskningsprosessen. Likefullt er ansvaret for fornorskningspolitikken og dens konsekvenser Norge som nasjon som bærer, og en endringskurs forutsetter derfor at stat, fylkeskommuner og kommuner tar et oppgjør med tidligere og nåværende fornorskende praksiser og jobber aktivt for en samfunnsendring for å stoppe og snu effektene av fornorskningsprosessen.

Vennlig hilsen

Viljar Øren Eidsvik

Dokumentet er elektronisk godkjent, og gyldig uten signatur.